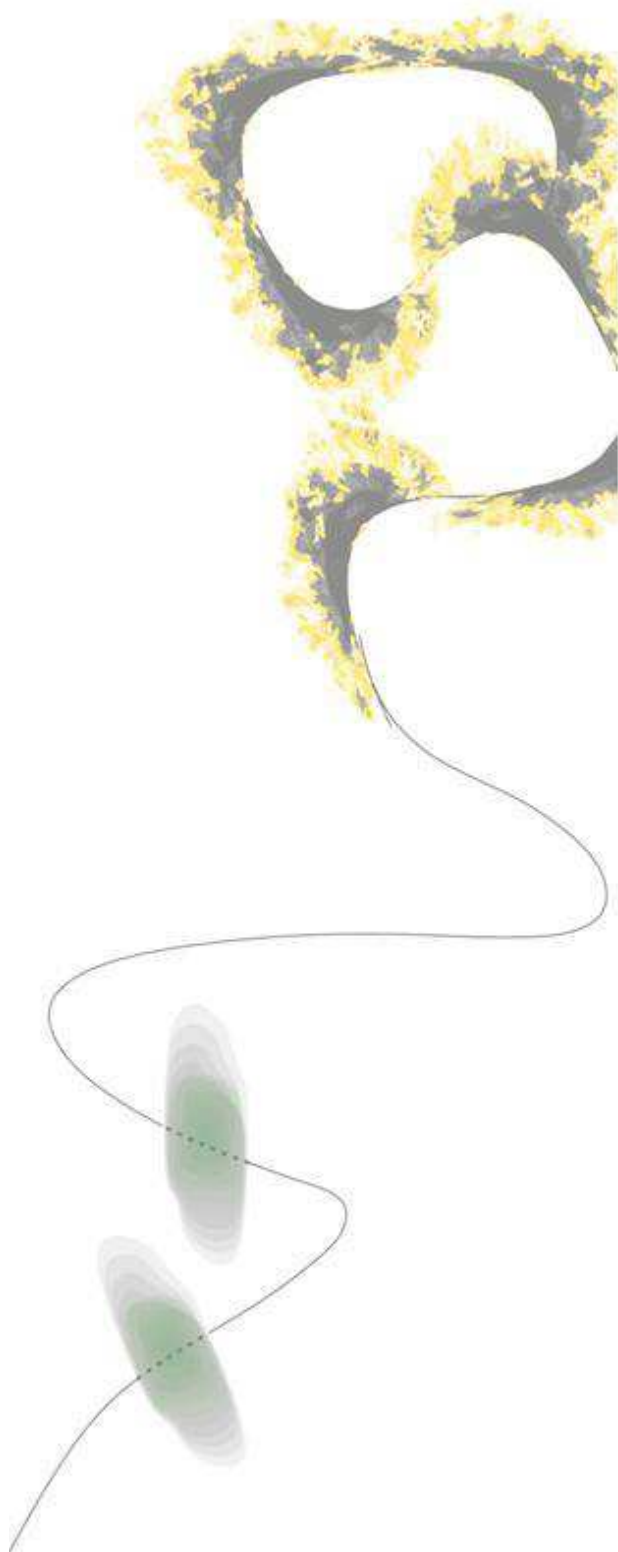

MASTERTHESE, 18 APRIL 2016

Vluchtelingen in Europa – een
bedreiging of mensen in nood?

FACULTEIT GEDRAGSWETENSCHAPPEN
PSYCHOLOGIE

VAKGROEP: PSYCHOLOGIE VAN
CONFLICT, RISICO en VEILIGHEID

Inhoudsopgave

Abstract	3
Samenvatting	4
1.Inleiding.....	5
1.1. Negatieve beeldvorming.....	6
1.2. Appraisals - vooroordeel en dreigingen.....	8
1.3. Schuld en schaamte	9
1.4. Recategorisatie.....	11
1.5. Collective efficacy	11
1.6. Hulpgedrag: Dependency-oriented en autonomy-oriented helping.....	12
2.Methode.....	13
2.1. Deelnemers	13
2.2. Design.....	13
2.3. Informed consent	14
2.4. Procedure en instrumenten	14
3.Resultaten.....	19
3.1. Manipulatiecheck.....	19
3.2. Hypothesen toetsen.....	21
4.Discussie	26
4.1. Bevindingen en aanbevelingen	26
4.2. Aanvulling	29
4.3. Tot slot.....	30
Literatuurlijst	32
Bijlagen.....	37

Abstract

The recent situation in Europe concerning the flood of refugees seems to split the EU-countries. But how are Europeans evaluating this situation? In order to understand how and why particularly German and Dutch participants appraise the recent events we have tried to re-categorize the participants and eventually measure the readiness for helping the refugees. By triggering feelings of guilt and shame we have tried to influence the proactive behavior of our respondents. The re-categorization itself did not work, but there are still other interesting things we could find. The Dutch respondents do not perceive any realistic threat concerning the refugees, but they score higher on guilt than the German respondents do, while Germans tend to display feelings of shame. Germans do not display increased image threat after triggering guilt and shame, however, a trend has been observed. Compared to the Dutch respondents the Germans displayed an increased readiness for both dependency-oriented helping and autonomy-oriented helping. In general German and Dutch respondents scored higher on autonomy-oriented helping than on dependency-oriented helping. Shame turned out as the only predictor for dependency-oriented helping, while image threat and shame predicted autonomy-oriented helping. We have found no evidence for a relation between collective efficacy and any type of helping. Replication and follow-up research is recommended.

Samenvatting

De recente vluchtelingensituatie in Europa splijt de Europese landen. Maar hoe kijken de Europeanen tegen de vluchtelingen aan? Om te begrijpen hoe en hoezo met name Duitsers en Nederlanders op hun manier tegen de vluchtelingen aankijken en of ze hen willen helpen werd in dit onderzoek geprobeerd om de proefpersonen te recategoriseren, dus een gemeenschappelijke identiteit saillant te maken. Door het oproepen van schuld werd geprobeerd om proactief gedrag ten aanzien van vluchtelingen te beïnvloeden. De recategorisatie zelf is niet gelukt, maar zijn er een aantal andere dingen te vinden. Nederlanders nemen geen realistic threat waar naar aanleiding van vluchtelingen maar zijn ze eerder geneigd tot schuldgevoelens dan Duitse respondenten, terwijl het Duitse groep hoger op schaamte scoorde. Duitsers nemen ondanks het oproepen van schuld en schaamte geen verhoogd image threat waar, er is maar sprake van een trend. Duitsers waren eerder bereid tot dependency-oriented helping dan Nederlanders. Duitsers en Nederlanders scoorden over het algemeen hoger op autonomy-oriented helping dan op dependency-oriented helping. De enige voorspeller van dependency-oriented helping schaamte te zijn, terwijl image threat en schaamte het autonomy-oriented helping voorspelden. Er was geen effect van collective efficacy op beide typen helping. Replicatie en vervolgonderzoek worden aanbevolen.

1. Inleiding

De langdurige tumulten in het Nabije Oosten zorgen al enkele maanden voor een sterke instroom van vluchtelingen in Europa. Politici blijken moeite met de controle over de instroom te hebben. Daaruit volgt een spectrum van meningen tegenover vluchtelingen en mensen die asiel zoeken en proberen zich in Europa te vestigen. Asielzoekers arriveren aan Europese kusten op een manier die niet met de voorgeschreven immigratiekanalen in overeenstemming is. Dit leidt onder andere tot debatten en verschil van meningen betreffend de rechten van die mensen om asiel te mogen krijgen. Ondanks de politieke situatie wordt de vluchtelingen geholpen, zowel door politiek als door burgers, maar toch willen niet alle burgers en politici de vluchtelingen opnemen (ARD *Tagesschau*, Dohr, 2015). Waarom ervaren we eigenlijk dergelijke verschillen in mening als er toch mensen in nood op zoek zijn naar hulp? Hoe worden dergelijke meningen gevormd en welke invloed heeft dit op ons handelen?

De huidige studie is gebaseerd op het idee dat de interactie tussen groepen een grote rol speelt bij het vormen van vooroordelen van het eigen groep, zoals de Europeanen, tegenover een ander groep, in ons geval de vluchtelingen (Stephan, & Stephan, 1996). Verder zou de aanwezigheid van vluchtelingen aan de ene kant als dreiging kunnen worden waargenomen of als een oproep tot hulp door de Europeanen aan de andere kant, zoals het in de tegenwoordige situatie ook is. De twee verschillende evaluaties leiden tot bepaalde emoties die dan bepaald gedrag bevorderen. Als het om hulpgedrag gaat zullen zich bedreigde Europeanen daarom anders ten aanzien van vluchtelingen gedragen dan Europeanen die eerder noodlijdende mensen in de vluchtelingen zien (Van Leeuwen & Mashuri, 2013). Het soort gedrag is maar niet alleen afhankelijk van de evaluatie van de situatie en de daarmee verbonden emoties, maar ook tot welke groep de evaluerende mensen horen. Dat wil zeggen dat mensen zich met bepaalde groepen identificeren (categoriseren) (Johns, Schmader, & Lickel, 2005), zoals wij bijvoorbeeld bij de categorie “Duitsers”, ”Nederlanders” of “Europeanen” horen. Ray, Mackie, Rydell, & Smith (2008) lieten zien dat de categorie van mensen beïnvloed kan worden (recategorisatie), zodat ze dan een veranderde kijk op andere groepen kunnen hebben en op die manier het uiteindelijke gedrag veranderd kan worden. In ons onderzoek willen wij ook proberen de categorie van mensen te beïnvloeden om te kijken in hoeverre de bereidheid tot hulpgedrag zal veranderen. De vraag die we in huidig onderzoek willen stellen is welke rol groepsschuld speelt bij attitudes ten opzichte van vluchtelingen en hoe recategorisatie deze processen zal beïnvloeden. (*onderzoeksvraag*)

1.1. Negatieve beeldvorming

Ostrom (1969) stelde dat attitudes uit een cognitieve-, een emotie- en een gedragscomponent bestaan. Daarbij verwijst de cognitieve component naar allerlei zaken waaraan iemand denkt bij de groep in kwestie of die iemand kent van de groep. De emotionele component heeft te maken met gevoelens die iemand voelt tegen de leden van een groep, zoals bijvoorbeeld afkeer of boosheid. En het gedragsaspect slaat op iemands handelingen, de neiging om op een bepaalde manier tegen iemand te reageren.

Het door Ostrom (1969) beschreven model werd verder uitgewerkt tot de zogenoemde appraisal theory of emotions (Roseman, 1984; Frijda, Kuipers & Ter Schure, 1989), die stelt dat emoties uitgelokt en gedifferentieerd worden op basis van de subjectieve evaluatie van een situatie, een object of event volgens bepaalde subjectieve criteria (Scherer, 1999). Maar wat is hierbij nou het functionele gedachte? Waarom evalueren mensen een situatie? Mandler (1975) stelde al dat de analyse van een situatie en de evaluatie van een omgeving grotendeels op een onbewust niveau plaatsvinden. Als mensen in een situatie komen moeten ze adequaat reageren. Hebben mensen bijvoorbeeld angst in een situatie dan reageren ze waarschijnlijk met vlucht. Emoties zoals angst in ons voorbeeld zorgen ervoor dat we verandering in ons actiebereidheid gaan ervaren (Frijda, 1987). Ze zijn niet willekeurig, ze zijn functioneel en heel specifiek voor elke situatie en leiden dan eveneens tot specifiek gedrag. De door Ostrom (1969) bovengenoemde cognitieve component kan ergo gezien worden als de evaluatie van gebeurtenissen en situaties en wordt “appraisal” genoemd (Roseman & Smith, 2001). Op de cognitieve component volgt een emotionele component en volgens de appraisal theorie of emotions (Arnold, 1960; Scherer, 1988) worden door de evaluatie van een gebeurtenis of situatie bepaalde emoties opgeroepen. Op emoties volgt dan een specifiek soort gedrag (zie figuur 1a).

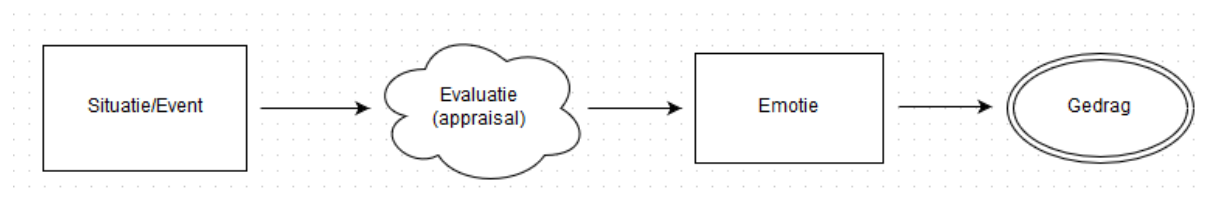

Fig. 1a: Appraisal theory of emotions

Ter verduidelijking kunnen we hier simpelweg een voorbeeld uit de actuele situatie, de casus uit huidig onderzoek, noemen (figuur 1b). Mensen uit Syrië en aangrenzende landen vluchten wegens oorlogen naar andere landen, met onder andere zijn Europese landen ook heel

populaire bestemmingen en dat is een situatie/event voor de Europeanen. Een evaluatie van de situatie vindt plaats en de Europeanen bepalen wat het voor hen eigenlijk zal betekenen als ze vluchtelingen moeten opnemen (cognitieve component). Aan deze gedachten zijn specifieke emoties gekoppeld zoals angst, woede, medeleven en dergelijke (emotionele component). En tot slot volgt er gedrag, specifiek toegepast op de situatie, verschillend per denken en emotie van elk Europeaan (gedragscomponent).

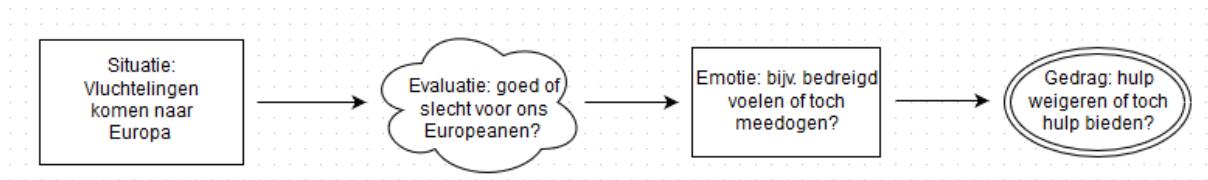

Fig. 1b: De appraisal theory of emotions toegepast op de recente vluchtelingensituatie

De gedachte van de appraisal theorie leidde Smith (1993) tot de beschrijving van de intergroups emotion's theory (IET) die gebaseerd is op dezelfde volgorde (situatie/event, appraisal, emotie en gedrag) met betrekking tot emoties tussen groepen.

Smith (1993) stelt dat intergroeps-emoties opgeroepen worden door intergroeps-oordelen (appraisals) en deze roepen dan wederom intergroeps-actie neigingen op. Het beoordelingsproces wordt uitgelokt als groepsleden wel of geen schade tegen de groep ervaren, waar ze bij behoren. Deze oordelen roepen intergroeps-emoties op die het individu alert zetten op kritieke eigenschappen van de omgeving en motiveren geschikt intergroeps-gedrag in vorm van actieneigingen of gedragsintenties. Er zijn twee cruciale voorafgaande condities voor het oproepen van intergroeps-emoties: het proces van sociale categorisatie en de productie van intergroup appraisals. De impact van het eerst- op het laatstgenoemde wordt gemodereerd door identificatie. Intergroeps-emoties staan in relatie met intergroep-gedragstendenties en daardoor met intergroeps-gedrag (zie figuur 2). De fundamentele veronderstelling van de IET is dat sociale categorisatie een intergroep-emotionele ervaring voorschrijft. Mensen zijn niet alleen unieke individuen, maar tegelijkertijd ook leden van meerdere groepen, of face-to-face interactiegroepen (bv. ploegen, werkgroepen) of sociale categorieën (bv. nationaliteit, geslacht, geloof). Sommige omstandigheden drijven mensen zichzelf psychologisch als leden van een bepaalde groep te zien, eerder dan als een uniek individu. Deze omstandigheden houden gewoonlijk cues of richtingen in die een saillant of bereikbaar geheel van de vele lidmaatschappen creëren en dit wederom kan bewust of onbewust een sociale categorisatie activeren.

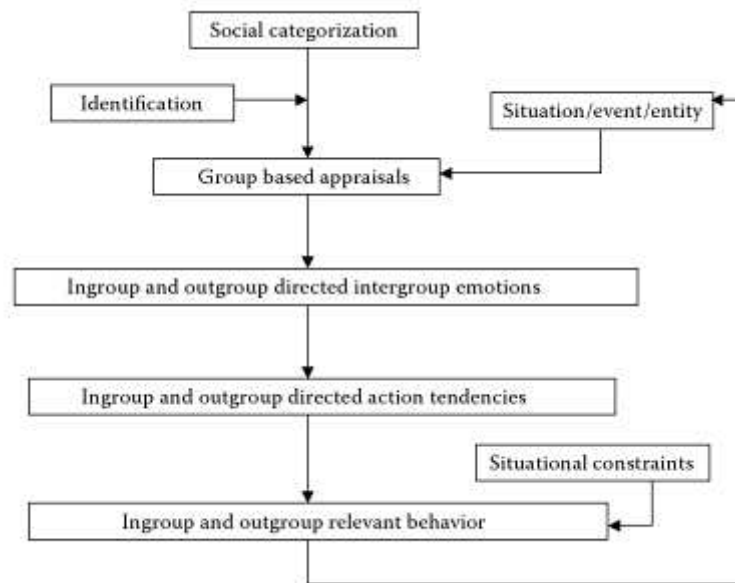

Fig. 2: Een model over intergroepse moties (Mackie, Maitner en Smith, 2009)

1.2. Appraisals - vooroordeel en dreigingen

In de huidige studie wordt vooroordeel in termen van de radial network model of attitudes gedefinieerd als een “negatieve affectieve respons, die cognitieve evaluaties en emotionele reacties bevat” (Stephan & Stephan, 1993). Ook hier vinden we het “appraisen” van een situatie en een daaropvolgende emotionele reactie terug. In deze context stelt het radial network model dat stereotypen en vooroordelen primair gerelateerd zijn aan cognitieve en affectieve netwerken die met groep-labels en groepeeigenschappen geassocieerd zijn (Stephan, Ageyevm Coates-Shrider, Stephan & Abalakina, 1994). In de navolgende studie zullen we groep-labels behandelen zoals Duitsers, Nederlanders, beide samen als Europeanen, en vluchtelingen diens aankomst in Europa appraised zal worden en mogelijke appraisals zullen daarbij soorten van dreigingen zijn.

Realistic threat. Op basis van het radial network model werd de integrated threat theory of prejudice ontwikkeld (Stephan & Stephan, 1996). De integrated threat theory of prejudice stelt dat er vier typen van dreigingen bestaan die van outgroepen - in ons casus de vluchtelingen - kunnen uitgaan en die werken als causale voorlopers van intergroepsvooroordelen in interculturele relaties. De zogenoemde realistic threat is een van de vier typen dreigingen en zal voor de huidige studie met name van belang zijn. Realistic threat wordt waargenomen als “een outgroep die de existentie, de politieke of economische macht of het fysieke welzijn van een ingroep in gevaar brengt” (Bizman & Yinon, 2001). Onderzoek laat zien dat realistic threats een competitie tussen groepen over schaarse middelen

zoals land of banen (Jackson, 1993; Levine & Campbell, 1972) en dreigingen van economische interesses, sociale statussen of welzijn van het ingroep, zoals dreiging van gezondheid, bevatten (Sherif, 1966; Stephan & Stephan, 1996). Realistic threat is ook een stabiele voorspeller van vooroordeel wat vaak samengaat met conflicten (Islam & Jahjah, 2001; Schwarzwald & Tur-Kaspa, 1997; Stephan, Ybarra & Bachmann, 1999; Stephan et al., 1994). We kunnen stellen dat Nederland relatief gezien een klein land in Europa is en Nederlanders zullen vermoedelijk bang zijn dat hun banen worden afgepakt (schaarse middelen) door de grote vloed vluchtelingen en een dreiging voor de Nederlandse economie in de tegenwoordige situatie zien. Quillian (1995) stelde al in zijn onderzoek dat de relatieve grootte van een outgroep en de economische situatie van het ingroep een grote invloed kan hebben op de vooroordelen en gevoel van dreiging van het ingroep ten aanzien van het outgroep. Groepsgrootte is dus een belangrijke punt en aangezien Duitsland ook een groter land is en qua eigen groepsgrootte meer capaciteiten heeft dan Nederland zouden we voor het huidige onderzoek kunnen verwachten dat de Nederlandse proefpersonen eerder een realistic threat naar aanleiding van de vluchtelingen zullen waarnemen dan het Duitse groep (*H1*).

Image threat. De volgende appraisal die in ons onderzoek centraal zal staan is de zogenoemde image threat. Deze soort dreiging wordt volgens Lickel, Schmader, Curtis, Scarnier en Ames (2005) waargenomen als er wangedrag van een lid van het ingroep plaatsvindt. Als er een identificatie met het ingroep bestaat wordt wangedrag van een ingroepslid “appraised” als dreiging van de groepsidentiteit. Daaruit resulteert een dreiging van het eigen imago wat wederom tot schaamte leidt en de motivatie zich van het ingroep te distantiëren. De huidige studie zal een manipulatie van image threat inhouden door middel van tekstfragmenten over Duitse en Nederlandse misdaden in het verleden rond WOII. Nader uitleg volgt in de methodesectie. Omdat het Duitse verleden met betrekking tot het nationaalsocialisme waarschijnlijk het grootste impact in de wereldgeschiedenis voor Duitsers had kunnen we daaruit concluderen dat Duitsers een image threat zullen ervaren door schaamte voor het wangedrag van het ingroep tijdens WOII. We zouden ervan uit kunnen gaan dat de Duitse proefpersonen in deze studie een groter image threat naar aanleiding van vluchtelingen zullen waarnemen dan het Nederlandse groep (*H2*).

1.3. Schuld en schaamte

Als we even een stap terug naar de IET maken. We hebben net het eerste deel, de voor onze studie relevante appraisals, besproken en nu volgt er het volgende onderdeel, de emoties. De ene kant van de IET is dat mensen specifieke emoties voelen tegen andere groepen, de

zogenoemde contextuele emoties. De andere kant is dat mensen met bepaalde groepslidmaatschappen bepaalde emoties associëren (chronische emoties). Goede voorbeelden voor chronische en contextuele emoties zijn schuld en schaamte. Ze kunnen per groep, of in ons casus per Europees land, verschillen, maar door recategorisatie ook beïnvloed worden (Smith, 1993). Als we bijvoorbeeld voor een Duitser de identificatie met Duitsers saillant maken en hem over het Duitse verleden tijdens WOII laten nadenken, dan zouden zowel schuld als schaamte contextuele emoties worden. Als we voor hem de Europese identificatie saillant maken zouden schuld en schaamte eerder chronisch zijn.

Traditioneel emotieonderzoek heeft vaak aangenomen dat schuld en schaamte eerder soortgelijk zijn dan verschillend (Smith & Ellsworth, 1985). Een iets nieuwer zicht was echter dat deze twee emoties verschillen in termen van de motivaties waarom ze opgeroepen worden en de daarmee geassocieerde appraisals (Smith, Webster, Parrott & Eyre, 2002; Tangney, Miller, Flicker & Barlow, 1996). Schuld was een voorspeller bijvoorbeeld van responsen die bedoeld zijn om schade te repareren die veroorzaakt werd en sommige studies lieten zelfs zien dat schuld met name gelinkt is aan de neiging te bekennen, excuseren of herstellen na eigen wangedrag (Tangney et al., 1996). Schaamte was eerder gelinkt aan responsen zoals isolatie van een negatieve evaluatie. Tangney (1995) stelde dat schaamte in plaats van reparatiegedrag eerder de neiging tot verschuilen, verdwijnen of vluchten op zal roepen. Recentere studies zoals die van Leach en Cidam (2015) laten echter zien dat schuld en schaamte allebij positieve verbanden hebben met proactief gedrag. Dit is maar afhankelijk van in hoeverre het wangedrag waar iemand schuld of schaamte voor voelt reparabel is. Voor schaamte blijkt bovendien dat als het wangedrag eerder niet reparabel zal zijn het ondanks tot proactief gedrag kan leiden als het sociale imago reparabel is.

In onze studie zullen we proberen om schuld- en schaamtegevoelens ten aanzien van vluchtelingen op te roepen door de proefpersonen twee tekstfragmenten te laten lezen. De tekstfragmenten zijn qua inhoud gelijk vertaald zowel in het Nederlands als in het Duits. Het eerste tekstfragment bevat een terugblik naar elk het Duitse en Nederlandse verleden tijdens WOII, waarbij historische misdaden van beide naties worden gepresenteerd. Het tweede tekstfragment is een beschrijving van de recente vluchtelingensituatie. Nader uitleg in de methodesectie. Aangezien de gebruikte tekstfragmenten bedoeld zijn om schuld- en schaamtegevoelens bij de proefpersonen op te wekken wordt verwacht dat Duitsers met name wegens hun verleden hoger op schuld en schaamte zullen scoren dan de Nederlandse respondenten (*H3*).

1.4. Recategorisatie

Een sociale categorie, zoals de nationaliteit in huidig onderzoek, gezien als een specifieke identiteit heeft ook een specifiek ingroepsbeeld over bijvoorbeeld een outgroep. Volgens Ray, Mackie, Rydell en Smith (2008) stelt de IET dat specifieke doelgroepen wegens de consequenties voor bepaalde ingroepen verschillende emotionele reacties oproepen afhankelijk van de recent geactiveerde sociale categorisatie van de waarnemer. Als een groep bijvoorbeeld als “Amerikaans” gecategoriseerd is zouden vele leden van die groep Moslims als een dreiging waarnemen en dus met negatieve emoties tegen hen reageren. Als hetzelfde groep echter als “studenten” gecategoriseerd wordt kunnen er waarden, respect en tolerantie tegenover Moslims tot meer positieve emotionele reacties leiden. De activatie van verschillende sociale categorisaties kan bijgevolg verschillende emotionele reacties tegen hetzelfde doelgroep voorschrijven (Ray et al., 2008). Uit onderzoek van Ray et al. (2008) kunnen we voor het huidige onderzoek concluderen dat de emoties van Duitsers en Nederlanders ten opzichte van vluchtelingen door middel van recategorisatie beïnvloed ofwel veranderd kunnen worden. In ons onderzoek zullen we onze proefpersonen daarom recategoriseren. We zullen Duitse en Nederlandse proefpersonen aan het begin van het onderzoek als het ware primen op een nationale of een Europese identificatie en maken op die manier een gevoel voor de eigen nationaliteit of een Europese identiteit saillant. Dat wil zeggen, we gaan een nationale identificatie in een eerste onderzoeksgroep saillant maken en toetsen eerst de houding en emoties van Duitsers tegen vluchtelingen en Nederlanders tegen vluchtelingen. Daarnaast zal een recategorisatie uitgevoerd worden op een ander proefpersonengroep waarbij een Europese identificatie onder de Duitse en Nederlandse proefpersonen saillant gemaakt zal worden en ook hier zullen attitudes en houding ten opzichte van vluchtelingen getoetst worden. Na recategorisatie zullen Duitsers en Nederlanders dus eerder bereid zijn om vluchtelingen te helpen (*H4*).

1.5. Collective efficacy

Collective efficacy is het collectief geloof van een groep dat groeps-gerelateerde problemen door middel van collective effort kunnen worden opgelost (Bandura, 1995; Bandura, Freeman & Lightsey, 1999). Volgens Zomeren, Spears, Fischer en Leach (2004) is een sterk gevoel van identificatie met het eigen groep een goede voorspeller van collective efficacy. Door middel van recategorisatie wordt er bovendien een zin voor een gemeenschappelijke identiteit uit twee of meer verschillende identiteiten gestimuleerd (Dixon, Tropp, Durrheim & Tredoux, 2010) en als leden van twee groepen zichzelf zien als leden van een gemeenschappelijke

ingroep, dan daalt de level van intergroep-vooroordelen (Gaertner, Dovidio, Anastasio, Bachman, & Rust, 1993). Verder wordt de relatie tussen de leden meer cooperatief, tolerant en hulpvaardig en leidt tot een gevoel van meer collective efficacy. De Europese landen hebben momenteel verschillende meningen wat betreft de opname van vluchtelingen, vaak omdat niet elk land ieder voor zich de noodzakelijke capaciteiten heeft om hulp te kunnen bieden of de situatie te kunnen controleren, maar zou dat met een groter gemeenschappelijk gevoel misschien wel kunnen? Omdat we van plan zijn om de Duitse en Nederlandse proefpersonen in ons onderzoek naar een Europese identificatie te recategoriseren en op deze manier een gemeenschappelijke identiteit te vormen willen we kijken of het recategoriseren naar een Europese identificatie tot meer collective efficacy zal leiden bij de Duitse en Nederlandse proefpersonen (H5).

1.6. Hulpgedrag: Dependency-oriented en autonomy-oriented helping

In de literatuur over hulp wordt een belangrijk verschil gemaakt tussen de zogenoemde dependency-oriented en autonomy-oriented helping (Nadler, 1997). Dependency-oriented helping biedt de ontvangers van hulp een gehele oplossing van het bestaande probleem, maar zal die oplossing de ontvanger niet leren hoe hij of zij soortgelijke problemen in de toekomst zelf kan oplossen. Het autonomy-oriented helping biedt de ontvanger de instrumenten en de kennis om zelf helemaal onafhankelijk problemen te kunnen oplossen (Jackson & Esses, 2000; Nadler, 1997, 2002). Hoewel dependency-oriented hulp minder of geen zelfredzaamheid inhoud heeft het echter wel een hoge kortetermijn-instrumentaliteit, omdat de ontvangers van die hulp op die manier meteen wordt geholpen (Van Leeuwen, Täuber & Sassenberg, 2010). Verwante literatuur over het bieden van hulp laat zien dat individuen eerder geneigd zijn om dependency-oriented hulp te bieden om status-ongelijkheid (Nadler, 2002) en economische- en machtsongelijkheid te behouden (Jackson & Esses, 2000). Tegelijkertijd wordt op deze manier de kennis van de hulp biedende gedemonstreerd en zijn reputatie verhoogd (Van Leeuwen & Täuber, 2010).

Van Leeuwen (2007) laat zien dat als een groep een dreiging van haar sociale identiteit ervaart, ze dan tot intergrouphulpgedrag geneigd is. Terwijl een bedreigde groepsidentiteit de hulp tegen een outgroep kan bevorderen, versterkt het tegelijkertijd het gevoel bij het bedreigde groep dat ze die hulp onder controle moet houden – dit gevoel is onderdeel van dependency-oriented helping (Van Leeuwen, 2007). In ons onderzoek kunnen we daarom verwachten dat de Duitse proefpersonen die een image threat ervaren, dus die een dreiging van hun groepsidentiteit waarnemen, juist de dependency-oriented hulpgedrag zullen vertonen

in tegenstelling tot de Nederlandse respondenten (*H6a*). Van Leeuwen en Mashuri (2013) stelden dat als het gaat om de competitie om schaarse middelen, een realistic threat dus, de bedreigde mensen eerder geneigd zijn om weerspanning te reageren en dus geen hulp te bieden. Daaruit volgt de verwachting dat de Nederlandse respondenten in ons onderzoek die waarschijnlijk een realistic threat door de vluchtelingensituatie ervaren eerder geneigd zullen zijn om minder of geen hulpgedrag te vertonen in vergelijking met de Duitse proefpersonen (*H6b*).

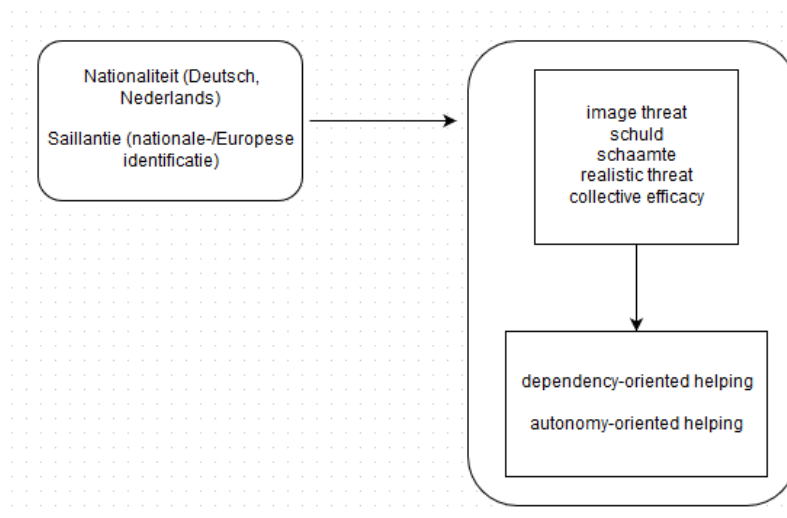

Fig. 3: het onderzoeksmodel

2. Methode

2.1. Deelnemers

In totaal hebben er 260 respondenten (Nederlanders en Duitsers) aan het online survey onderzoek deelgenomen. Het vragenlijststelsel Qualtrics liet bij de sluiting van de vragenlijst een dropout rate van 43% zien. Onvolledig ingevulde vragenlijsten werden uit de data verwijderd als ook de data van deelnemers die niet Nederlands of Duits waren. Het totaal aantal bruikbare en volledige data was tot slot 145, waarvan er uiteindelijk 49 (33,8%) respondenten Nederlanders en 96 (66,2%) Duitsers waren. De leeftijd van de proefpersonen varieerde van 16 tot 52 jaar. De gemiddelde leeftijd bedroeg 31 jaar, waarbij Duitsers gemiddeld 32 jaar en Nederlanders gemiddeld 28 jaar oud waren.

2.2. Design

In de huidige studie werd er gebruik gemaakt van twee quasi-experimentele condities (Duitsers vs. Nederlanders) en twee experimentele condities (Nationaliteit saillant vs.

Europese identiteit saillant), een 2x2 design. De proefpersonen werden door de onderzoekslink te klikken willekeurig over de vier verschillende vragenlijsten bij Qualtrics.com verdeeld.

2.3. Informed consent

Het experiment begon met een informatiepagina in de Qualtrics vragenlijst door die de deelnemers ingelicht werden over het verloop van zaken tijdens dit onderzoek. De proefpersonen werden hierbij ook volledig op de hoogte gebracht van de voorwaarden en hun mogelijkheden.

2.4. Procedure en instrumenten

Door middel van een uitnodiging via sociale media zoals Reddit.com (zowel Duitse als Nederlandse versies), facebook, politieke online forums en via persoonlijke aanspraak werden potentiële deelnemers gevraagd om aan het onderzoek deel te nemen. Via het sociale netwerk facebook werden deelnemers gevraagd om de link van het onderzoek ook naar vrienden te versturen, zodat een snowball effect bereikt werd. Op deze manier werd verwacht niet alleen meer deelnemers te verkrijgen, maar ook een diversiteit in bijvoorbeeld leeftijd te bereiken. De verstuurde vragenlijst werd met behulp van Qualtrics aangemaakt.

De vragenlijst begon met vragen over de identificatie van de Duitse respondenten met Duitsers en Duitsland en de identificatie van de Nederlandse respondenten met Nederlanders en Nederland om de identificatie met het ingroep zo bewust mogelijk te maken.

Nationale identificatie: De deelnemers kregen een vragenlijst waarin ze eerst gevraagd werden om aan te geven in hoeverre ze zich met Duitsland of Nederland identificeren, dus de identificatie met het ingroep. Hierdoor werden de participanten als het ware op het “Duitsers zijn” of “Nederlander zijn” geprimed. Hiervoor werden de 11 items van Leach et al. (2008) gebruikt en alle items werden beantwoord op een 5-punt Likertschaal die varieerde van 1 (helemaal niet mee eens) tot 5 (helemaal mee eens). Een voorbeeld-item uit de Duitse versie: “Ich bin froh darüber deutsch zu sein“. Om er ook een voorbeeld-item uit de Nederlandse versie te geven: ”Nederlander zijn geeft me een goed gevoel”. Om een recategorisatie te bereiken waren er twee condities waar de vragenlijsten begonnen met een identificatie met Europa. Ook hier werd na toepassing van de enkele items op Europa gebruik gemaakt van de 11 items van Leach et al. (2008). Twee voorbeeld-items (Duitse versie en Nederlandse versie): “Ich denke oft über die Tatsache nach, dass ich Europäer/in bin“ en “Het feit dat ik Europeaan ben maakt deel uit van mijn identiteit”. Om de condities later te kunnen

vergelijken werden afhankelijk van de identificatievragenlijst aan het begin (Nationaliteit of Europese identificatie) ook aan het eind van het onderzoek de tegengestelde identificatievragenlijst aangeboden (bijv. als Nationaliteit saillant aan het begin, dan Europese identiteit aan het eind, en andersom)

Een factoranalyse (extractie methode: principal components met varimax rotatie; Eigenvalues > 1) op de schaal van Leach et al. (2008) werd uitgevoerd. Er werd één component gevonden en de factorladingen van alle items waren tussen .894 en .963. Een betrouwbaarheidsanalyse op deze schaal liet een Cronbach's Alpha van .986 zien.

Oproepen schuld en schaamte: De manipulatie van schuld en schaamte was vastgelegd in een tekstfragment. De deelnemers in de “Duitse identiteit” en “Europese identiteit Duitsers” condities kregen een tekstfragment te lezen over de zogenoemde “Novemberpogrome” ofwel “Reichskristallnacht” in 1938 die ging over de moorden van Joden in Duitsland tijdens het nationaalsocialisme (zie bijlage). De verwachting was dat bij de proefpersonen, of geïdentificeerd met de Duitse nationaliteit of met de Europese identiteit, schuld- en schaamtegevoelens worden opgeroepen en de proefpersonen een soort morele verplichting voelen. Hetzelfde idee werd in de Nederlandse condities (Nederlandse nationaliteit saillant vs. Europese identiteit van Nederlanders saillant) gevolgd. Ook de Nederlandse respondenten kregen een tekstfragment over hun historie te lezen die ging over de “politioenele acties” in Indonesië in 1947, waarbij Nederlandse militairen bijna de hele bevolking van een dorp hebben doodgeschoten (zie bijlage). Het militaire optreden werd later als opzettelijk en meedogenloos veroordeeld. Ook deze tekstfragment was bedoeld om schuld- en schaamtegevoelens en een gevoel van morele verplichting op te roepen. Om er zo zeker mogelijk van te zijn dat de eerste tekstfragmenten goed werden gelezen en begrepen, volgden op de volgende pagina in elke conditie drie Multiple-Choice vragen over de inhoud van de gelezen teksten.

Doel van de eerste tekstfragmenten in de Duitse en Nederlandse condities was een verandering in attitude tegen vluchtelingen. Na de tekstfragmenten over misdaden in het Nederlandse en Duitse verleden volgde dus nog een tekstfragment. De teksten werden aangepast op de Nederlandse en Duitse condities en hielden alleen een korte informatie in over hoe de actuele vluchtelingensituatie in Duitsland of in Nederland is, om de status quo bij de deelnemers nog een keer saillant te maken. In het vervolg werden de deelnemers gevraagd om verder vragenlijsten in te vullen.

Image threat

Om een beeld te krijgen van de mate van “image threat” naar aanleiding van vluchtelingen werd er een schaal gebruikt bestaand uit drie items. Alle drie items zijn overgenomen uit onderzoek van Iyer, Schmader en Lickel (2007) en werden passend op ons onderzoek geformuleerd. Alle image threat items werden beantwoord op een 5-punt Likertschaal die varieerde van 1 (helemaal niet mee eens) tot 5 (helemaal mee eens). Om er een voorbeeld-item voor de Duitse en Nederlandse condities te noemen: “Wie Flüchtlinge behandelt werden schadet Deutschland’s Ansehen” en “Ik denk dat hoe met vluchtelingen wordt omgegaan een negatief beeld schetst van alle Nederlanders”.

Een factoranalyse (extractie methode: principal components met varimax rotatie; Eigenvalues > 1) op de schaal van Iyer, Schmader en Lickel (2007) werd uitgevoerd. Er werd één component gevonden en de factorladingen van alle items waren tussen .931 en .954. Een betrouwbaarheidsanalyse op deze schaal liet een Cronbach’s Alpha van .931 zien.

Realistic threat

Voor de meting van realistic threat naar aanleiding van vluchtelingen werd er gebruik gemaakt van een schaal van Schweitzer, Perkoulidis, Krome, Ludlow, & Ryan (2005) bestaand uit zeven items. Alle zeven items werden overgenomen en in ons context passend herformuleerd. De realistic threat items werden beantwoord op een 5-punt Likertschaal die varieerde van 1 (helemaal niet mee eens) tot 5 (helemaal mee eens). Om er een voorbeeld-item voor de Duitse en Nederlandse condities te noemen: “Flüchtlinge bekommen mehr von Deutschland, als sie beitragen” en “Vluchtelingen verdringen Nederlanders van hun banen”.

Een factoranalyse (extractie methode: principal components met varimax rotatie; Eigenvalues > 1) op de schaal van Schweitzer et al. (2005) werd uitgevoerd. Er werden twee componenten gevonden. De factorladingen van de items 1, 3, 4 en 6 op de eerste component waren tussen .805 en .858. De factorladingen van de items 2, 5 en 7 op de tweede component waren tussen .801 en .860. Een betrouwbaarheidsanalyse op deze schaal toonde een Cronbach’s Alpha van .922. De twee componenten werden niet verder opgesplitst, omdat Schweitzer et al. (2005) verder geen theoretische onderbouwing ervoor leveren en de schaal nog steeds over een hoge betrouwbaarheid beschikt.

Schuld

Om een beeld te krijgen van de mate van schuld naar aanleiding van vluchtelingen werd er een schaal gebruikt bestaand uit tien items. Alle tien items zijn overgenomen uit onderzoek van Brown et al. (2008) en werden passend op ons onderzoek geformuleerd. De items werden beantwoord op een 5-punt Likertschaal die varieerde van 1 (helemaal niet mee eens) tot 5 (helemaal mee eens). Om er een voorbeeld-item voor de condities te noemen: “Wenn ich etwas über Rassismus lese, so fühle ich mich schuldig wegen meiner deutschen Nationalität“ en “Het feit dat Nederland toen een ander land heeft aangevallen maakt me schuldig”.

Een factoranalyse (extractie methode: principal components met varimax rotatie; Eigenvalues > 1) op de schaal van Brown et al. (2008) werd uitgevoerd. Er werd één component gevonden en de factorladingen van alle items waren tussen .602 en .940. Een betrouwbaarheidsanalyse op deze schaal liet een Cronbach's Alpha van .958 zien.

Schaamte

De schaal voor het meten van schaamte bestond uit negen items. De items werden in het onderzoek van Brown et al. (2008) gebruikt en zijn overgenomen. Elk item werd voor ons doel herformuleerd. Alle items werden beantwoord op een 5-punt Likertschaal die varieerde van 1 (helemaal niet mee eens) tot 5 (helemaal mee eens). Om ook hier een voorbeeld-item voor de condities te noemen: “Ich fühle mich schlecht, weil die deutsche Geschichte ein schlechtes Bild auf Deutschland wirft“ en “Op grond van het Nederlandse verleden in Indonesië voel ik schaamte”.

Een factoranalyse (extractie methode: principal components met varimax rotatie; Eigenvalues > 1) op de schaal van Brown et al. (2008) werd uitgevoerd. Er werd één component gevonden en de factorladingen van alle items waren tussen .779 en .916. Een betrouwbaarheidsanalyse op deze schaal liet een Cronbach's Alpha van .962 zien.

Collective efficacy

De items voor de schaal voor het meten van collective efficacy zijn overgenomen uit onderzoek van Zomeren et al. (2004). Zomeren et al (2004) hebben gebruik gemaakt van twee items, maar hebben wij daar nog twee aan toegevoegd, om een iets groter schaal te hebben en omdat we nog een aantal negatief geformuleerde items misten. Alle items werden op een 5-punt Likerschaal beantwoord die varieerde van 1 (helemaal niet mee eens) tot 5 (helemaal mee eens). Als voorbeeld-items: “Ich denke, dass Deutschland die Kontrolle über die

Flüchtlingssituation behalten wird“ en “Ik denk dat we Nederlanders het vluchtelingenprobleem samen kunnen oplossen”.

Een factoranalyse (extractie methode: principal components met varimax rotatie; Eigenvalues > 1) op ons schaal met vier items werd uitgevoerd. Er werd één component gevonden en de factorladingen van alle items waren tussen .822 en .899. Een betrouwbaarheidsanalyse op deze schaal liet een Cronbach's Alpha van .881 zien.

Dependency- en autonomy-oriented helping

Aangezien er geen items in de literatuur gevonden werden die specifiek dependency- en autonomy-oriented helping meten moesten er items voor dit onderzoek zelf worden verzonnen. Op basis van literatuur van Van Leeuwen (2007) werden de definities van deze twee soorten hulp nauwkeurig bekeken en drie items voor elk soort van hulp geformuleerd. Door middel van een pre-test werd de functie en betrouwbaarheid van beide schalen succesvol getoetst en als voldoende beoordeeld. Bij beide schalen werden de items op een 5-punt Likerschaal beantwoord die varieerde van 1 (helemaal niet mee eens) tot 5 (helemaal mee eens). In het vervolg een Duits en een Nederlands voorbeeld voor de dependency-oriented helping schaal en de autonomy-oriented helping schaal, in genoemde volgorde: “Ich fühle mich als Deutscher besser, wenn ich Flüchtlingen helfe”, “Nederland moet de vluchtelingen helpen, zodat de wereld ziet dat we wel iets doen” en “Flüchtlinge sollten feste Unterkünfte bekommen”, “Vluchtelingen moet op een manier geholpen worden, zodat ze zich zelf kunnen helpen” (voor alle items zie bijlage).

Een factoranalyse (extractie methode: principal components met varimax rotatie; Eigenvalues > 1) op de schalen met de zelfverzonnen items werd uitgevoerd. Bij de dependency-oriented helping schaal werd er één component gevonden en de factorladingen van alle items waren tussen .933 en .967. Een betrouwbaarheidsanalyse op deze schaal liet een Cronbach's Alpha van .949 zien. Bij de autonomy-oriented helping schaal werd er ook één component gevonden en de factorladingen van alle items waren tussen .966 en .985. De betrouwbaarheidsanalyse toonde een Cronbach's Alpha van .974. Om te kijken of alle zelfverzonnen items samen op twee componenten zullen uitkomen werd er opnieuw een factoranalyse op alle items uit beide schalen uitgevoerd. Alle items hadden op slechts één component geladen en de factorladingen waren tussen .574 tot .87. We vonden ook een Cronbach's Alpha van .844. Omdat het initial eigenvalue van component één 3.46 was en die van component twee 0.93, ergo bijna 1.00, werd er nog een laatste, deze keer een

confirmatory factoranalyse, uitgevoerd geforceerd op een fixed number of factors van 2. Daarbij viel op dat item 2 van de dependency-oriented helping schaal verkeerd laadde, dus hebben we dat item uitgelaten en nog een keer factoranalyse gedaan. Alle factorladingen laadden op de juiste schaal met .68 en .88. Er werd een correlatie van $r = .84$, $p = .000$ tussen de twee items gevonden.

Debriefing

Aan het eind van het onderzoek werd aan elk proefpersoon voor elk conditie nog een debriefing gegeven. Ten eerste werd er voor de deelname bedankt en benadrukt dat de gebruikte materialen (teksten of krantartikelen en dergelijke) deels veranderd en overdreven of vrij verzonnen waren. Verder werd de zin van deze materialen en hun doelen uitgelegd en verklaard om welke metingen het ging en waarom ze belangrijk waren. Aangezien de deelnemers voor hun deelname niet werden betaald mochten ze kort voor het einde beslissen naar welke organisatie de onderzoeker moet doneren, een vluchtelingenwerk, een kankerpreventie of de dierenhulp. Tot slot werd er nog een keer voor de deelname bedankt en geëxcuseerd voor de (voor het onderzoek noodzakelijke) manipulatie en vooral ervoor dat de deelnemers niet wisten dat ze gemanipuleerd (deceived) werden.

3. Resultaten

Voor enkelvoudige correlaties tussen alle gebruikte maten zie de bijlagen.

3.1. Manipulatiecheck

Door middel van een ANOVA in SPSS werd gekeken of het saillant maken van de Europese identiteit daadwerkelijk effect had. Hiervoor werd een univariate ANOVA met de Europese identificatie als afhankelijke en het saillant maken van een identiteit en nationaliteit als factoren uitgevoerd. Er kon geen hoofdeffect van het saillant maken van de identiteit vastgesteld, $F(1, 141) = 0.92$, $p = .34$ en ook geen hoofdeffect van nationaliteit gevonden worden met $F(1, 141) = 0.71$, $p = .40$. We vonden geen interactie-effect ($F(1, 141) = 0.49$, $p = .49$). Het categoriseren naar een Europese identificatie kon door middel van ons identificatievragenlijst niet bewerkstelligd worden.

Door middel van een univariate ANOVA werd gekeken of het saillant maken van de nationale identiteit effect had met de nationale identificatie als afhankelijke en het saillant maken van een identiteit en nationaliteit als factoren. Er was geen hoofdeffect van het saillant maken van een identiteit ($F(1, 141) = 0.04$, $p = .84$) en geen hoofdeffect van nationaliteit

($F(1, 141) = 0.89, p = .35$). Er was wel een interactie-effect (figuur 4) tussen het saillant maken van een identiteit en nationaliteit ($F(1, 141) = 10.83, p = .001$). Onder het saillant maken van de nationale identiteit scoorden Nederlanders hoger op de nationale identificatie ($M = 3.48, SD = 0.54$) dan Duitsers ($M = 2.98, SD = 0.64$). Duitsers scoorden hoger op nationale identificatie ($M = 3.39, SD = 0.75$) dan Nederlanders ($M = 3.11, SD = 0.61$) onder het saillant maken van de Europese identiteit. De effecten verschillen van elkaar, maar zouden we nog willen kijken of de effecten op zichzelf significant zijn. Om te kijken of het effect van identificatie voor Duitsers en Nederlanders nou significant is hebben we een simple main effect analysis uitgevoerd. Voor de proefpersonen met nationale saillantie hebben we een significant verschil gevonden tussen de Duitsers en Nederlanders ($MD = -0.50, SE = 0.17, p = .005, 95\% BI = [-0.84; -0.15]$) die aanwijst dat Nederlanders zich meer dan Duitsers nationaal identificeren als deze met nationale saillantie geconfronteerd zijn terwijl we voor de Europese saillantie maar een marginaal significant verschil tussen Duitsers en Nederlanders konden vinden ($MD = 0.28, SE = 0.16, p = .08, 95\% BI = [-0.04; 0.59]$) die aanwijst dat Duitsers zich meer dan Nederlanders nationaal identificeren als deze met Europese saillantie geconfronteerd zijn. De manipulatiecheck laat niet zien dat Duitsers en Nederlanders zich na een Europese priming eerder Europees zullen voelen, maar dat er wel een verandering in categorisatie plaatsvindt.

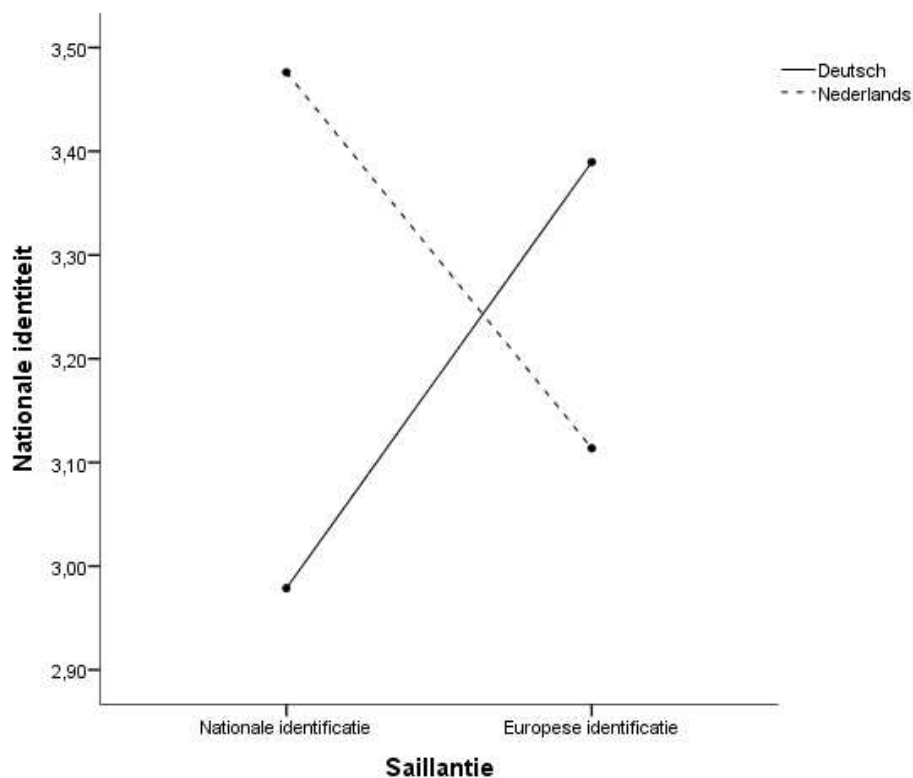

Fig. 4: Interactie-effect tussen het saillant maken van een identiteit en de daadwerkelijke nationaliteit van de proefpersonen

3.2. Hypothesen toetsen

Realistic threat. Om te toetsen of Nederlanders meer realistic threat zullen waarnemen naar aanleiding van vluchtelingen dan Duitsers werd er een univariate ANOVA uitgevoerd met waargenomen realistic threat als afhankelijke, en saillant maken van een identiteit en de nationaliteit als onafhankelijke variabelen. Er konden geen effecten worden aangetoond voor saillantie ($F(1, 141) = 0.00, p = .99$), nationaliteit ($F(1, 141) = 0.60, p = .44$) en ook geen interactie-effect tussen beide ($F(1, 141) = 0.33, p = .57$). Tegen ons verwachting in konden we niet bewijzen dat Nederlanders meer realistic threat waarnemen naar aanleiding van vluchtelingen dan de Duitse proefpersonen.

Image threat. Voor image threat was de verwachting dat de Duitse proefpersonen wegens hun verleden met betrekking tot de misdrijven tijdens het nationaalsocialisme hoger op image threat naar aanleiding van vluchtelingen zullen scoren dan de Nederlandse groep. Om dat te toetsen werd er een univariate ANOVA gehanteerd met het waargenomen image threat als afhankelijke, en het saillant maken van een identiteit en nationaliteit als onafhankelijke variabelen. Er kon geen hoofdeffect van saillantie worden gevonden ($F(1, 141) = 0.02, p = .89$), maar wel een marginaal significant effect van nationaliteit met $F(1, 141) = 3.76, p = .055$). Een interactie-effect tussen saillantie en nationaliteit kon niet bevestigd worden ($F(1, 141) = 1.13, p = .29$). Gezien de $p = .055$ en die $F(1, 141) = 3.76$ kan er wel een trend van nationaliteit (Duitsers ($M = 3.00, SD = 0.90$) en Nederlanders ($M = 2.70, SD = 0.82$)) genoemd worden. We vonden geen bevestiging van de hypothese dat Duitsers hoger scoren op image threat dan Nederlanders.

Schuld en schaamte. Om de hypothese te toetsen dat Duitsers wegens hun verleden meer schuld en schaamte zullen waarnemen dan de Nederlandse respondenten werden er twee aparte univariate ANOVAs uitgevoerd met eerst de waargenomen schuld als afhankelijke en saillantie en nationaliteit als onafhankelijke en in het vervolg de waargenomen schaamte als afhankelijke en weer saillantie en nationaliteit als onafhankelijke variabelen.

Schuld. Hiervoor werd geen hoofdeffect van saillantie gevonden ($F(1, 141) = 0.01, p = .94$), maar wel een hoofdeffect van nationaliteit ($F(1, 141) = 4.33, p = .039$). Er kon geen interactie-effect vastgesteld worden tussen saillantie en nationaliteit ($F(1, 141) = 0.29, p =$

.59). Tegen onze verwachtingen hadden de Nederlandse respondenten hoger op schuld gescoord ($M = 2.37$, $SD = 0.73$) dan de Duitse respondenten ($M = 2.10$, $SD = 0.73$).

Schaamte. Voor schaamte werd er geen hoofdeffect van saillantie ($F(1, 141) = 1.37$, $p = .24$), geen hoofdeffect van nationaliteit ($F(1, 141) = 1.80$, $p = .18$) en geen interactie-effect tussen saillantie en nationaliteit ($F(1, 141) = 0.02$, $p = .88$) gevonden.

We konden niet bewijzen dat Duitsers hoger op schuld en schaamte scoren dan Nederlanders, maar we konden wel zien dat Nederlanders significant hoger op schuld scoorden. Verder vonden we aanleiding tot het uitvoeren van een ANOVA met herhaalde metingen, omdat Duitsers, hoewel niet significant, hoger op schaamte ($M = 2.52$, $SD = 0.77$) scoorden dan Nederlanders ($M = 2.34$, $SD = 0.91$). Om te kijken of Duitsers en Nederlanders dus in negatieve emoties verschilden hebben we een repeated measures analysis gedaan met twee niveaus (d.w.z. schuld en schaamte). Daarbij was nationaliteit een between-subjects factor en schuld was niveau 1 en schaamte was niveau 2 van herhaalde metingen. Zoals verwacht kon er een hoofdeffect van schuld en schaamte vastgesteld worden met $F(1, 141) = 14.40$, $p = .000$ en een interactie-effect tussen schuld en schaamte en nationaliteit ($F(1, 144) = 20.83$, $p = .000$). Na het bekijken van het interactie-effect tussen de soort emotie (schuld of schaamte) en de nationaliteit van de proefpersonen kon er geconcludeerd worden dat de Duitse proefpersonen minder geneigd waren tot het voelen van schuld ($M = 2.10$, $SD = 0.73$) dan Nederlanders ($M = 2.37$, $SD = 0.73$), terwijl Duitsers juist meer schaamte voelden ($M = 2.52$, $SD = 0.77$) dan het Nederlandse groep ($M = 2.34$, $SD = 0.91$).

Collective efficacy. Ons verwachting voor collective efficacy was dat hoe meer Duitsers en Nederlanders zich na recategorisatie als Europeanen voelen, hoe meer collective efficacy ze zullen voelen. Door middel van een univariate ANOVA met de waargenomen collective efficacy als afhankelijke en saillantie en nationaliteit als onafhankelijke variabelen werd ons verwachting getoetst. Er was geen hoofdeffect van saillantie ($F(1, 141) = 0.35$, $p = .55$), en geen hoofdeffect van nationaliteit ($F(1, 141) = 2.33$, $p = .13$) te vinden. Ook kon er geen interactie-effect aangetoond worden ($F(1, 141) = 0.21$, $p = .65$). Er bestaat helemaal geen samenhang tussen recategorisatie en collective efficacy.

Dependency- en autonomy-oriented helping. Om de verwachting te toetsen of Duitsers en Nederlanders na recategorisatie eerder geneigd zullen zijn om vluchtelingen te helpen hebben we twee aparte univariate ANOVAs uitgevoerd. Voor de eerste met betrekking tot dependency-oriented helping werd de bereidheid tot dependency-oriented helping als

afhankelijke en saillantie en nationaliteit als onafhankelijke variabelen gebruikt. Voor de tweede ANOVA met betrekking tot autonomy-oriented helping werd de bereidheid tot autonomy-oriented helping als afhankelijke en saillantie en nationaliteit als onafhankelijke variabelen gebruikt.

Dependency-oriented helping. Er werd geen hoofdeffect van saillantie gevonden ($F(1, 141) = 1.25, p = .27$), maar wel een hoofdeffect van nationaliteit ($F(1, 141) = 5.73, p = .018$). De gemiddelden lieten zien dat Duitsers ($M = 3.35, SD = 0.92$) eerder geneigd waren tot dependency-oriented helping dan Nederlanders ($M = 2.98, SD = 1.02$). Er kon ook geen interactie-effect vastgesteld worden tussen saillantie en nationaliteit ($F(1, 141) = 2.68, p = .10$).

Autonomy-oriented helping. Voor autonomy-oriented helping kon er geen hoofdeffect van saillantie ($F(1, 141) = 1.19, p = .28$), maar wel een hoofdeffect van nationaliteit ($F(1, 141) = 68.51, p = .000$). Er was geen interactie-effect tussen saillantie en nationaliteit ($F(1, 141) = 1.07, p = .30$). Uit deze berekeningen blijkt dat Duitsers hoger scoren op de bereidheid tot autonomy-oriented helping ($M = 4.31, SD = 0.74$) dan Nederlanders ($M = 3.16, SD = 0.92$). Onze hypothese dat Duitsers met meer image threat tot meer dependency-oriented helping geneigd zullen zijn dan Nederlanders kon niet bevestigd worden. Dat Nederlanders tot minder hulpgedrag geneigd zijn dan Duitsers is wel gebleken, maar niet in verband met waargenomen realistic threat bij Nederlanders. Voor autonomy-oriented helping werd er geen bewijs gevonden voor een samenhang met recategorisatie. We konden wel vaststellen dat de Duitse proefpersonen over het algemeen eerder geneigd waren tot zowel dependency-oriented als autonomy-oriented helping.

Om vast te stellen welke nationaliteit eerder bereid zou zijn om vluchtelingen te helpen hadden we gebruik gemaakt van een ANOVA met herhaalde metingen met twee niveaus (d.w.z. dependency-oriented helping en autonomy-oriented helping). Daarbij was nationaliteit een between-subjects factor, dependency-oriented helping was niveau 1 en autonomy-oriented helping was niveau 2 van herhaalde metingen. Er kon een hoofdeffect van helping vastgesteld worden met $F(1, 141) = 48.27, p = .000$ en ook werd er een interactie-effect tussen helping en nationaliteit gevonden, $F(1, 141) = 21.76, p = .000$. Er valt verder geen andere effect te noemen. De richting van het hoofdeffect bekeken is gebleken dat de bereidheid tot autonomy-oriented helping ($M = 3.92, SD = 0.97$) groter is dan bij dependency-oriented helping ($M = 3.22, SD = 0.97$)(figuur 5). Na het bekijken van het interactie-effect tussen de soort helping en de nationaliteit van de proefpersonen kon er geconcludeerd worden

dat de Duitse proefpersonen duidelijk meer geneigd waren tot autonomy-oriented helping ($M = 4.31$, $SD = 0.74$) dan tot dependency-oriented helping ($M = 3.35$, $SD = 0.92$). Voor de Nederlandse proefpersonen kon er geen bewijs worden gevonden behalve van een heel zwakke neiging van dependency-oriented ($M = 2.98$, $SD = 1.02$) tot autonomy-oriented helping ($M = 3.16$, $SD = 0.92$).

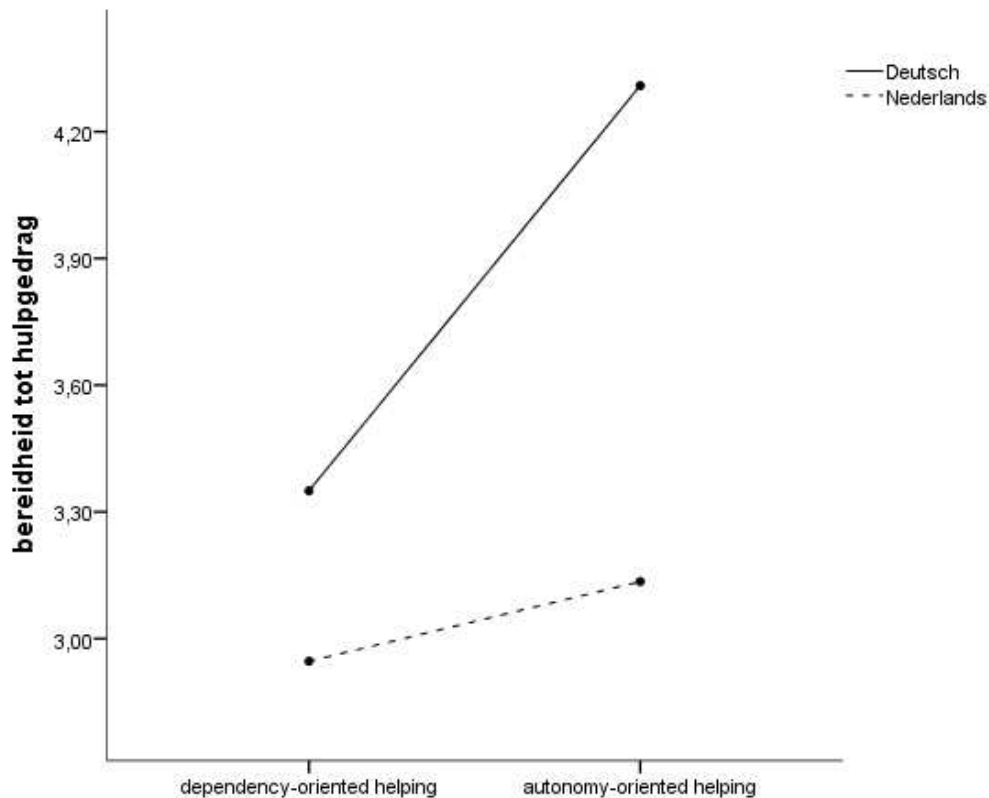

Fig. 5: Verschil in bereidheid tot helpen van Duitsers en Nederlanders

Waardoor worden dependency- en autonomy-oriented helping verklaard? Om te toetsen in hoeverre realistic threat, image threat, schuld, schaamte of collective efficacy samenhangen met één of beide typen hulp, werden er twee regressieanalyses gemaakt. Hiervoor werd in SPSS eerst een multiple regressieanalyse uitgevoerd met in de eerste dependency-oriented helping en in de tweede autonomy-oriented helping als afhankelijke en saillantie, nationaliteit, realistic threat, image threat, schuld, schaamte en collective efficacy bij beiden als onafhankelijke variabelen. Significante coëfficiënten voor *dependency-oriented helping* waren nationaliteit en schaamte, terwijl andere variabelen niet met dependency-oriented helping bleken samen te hangen (zie tabel 1).

Tabel 1*Regressieanalyse: samenhang van de gebruikte variabelen met dependency-oriented helping*

	<i>B</i>	<i>SE(B)</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Nationaliteit	.20	.09	.19	2.31	.02
Saillantie	-.03	.08	-.03	-.40	.69
Realistic threat	-.15	.16	-.07	-.92	.36
Image threat	.01	.09	.01	.06	.95
Schuld	.25	.15	.19	1.67	.10
Schaamte	.29	.14	.25	2.17	.03
Collective efficacy	.12	.18	.05	.67	.51

Note: $N = 144$, $R^2 = .22$

Significante coëfficiënten voor *autonomy-oriented helping* bleken nationaliteit, image threat en schaamte (zie tabel 2).

Tabel 2*Regressieanalyse: samenhang van de gebruikte variabelen met autonomy-oriented helping*

	<i>B</i>	<i>SE(B)</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Nationaliteit	.54	.07	.53	7.96	.00
Saillantie	-.03	.06	-.03	-.55	.58
Realistic threat	.11	.13	.06	.91	.37
Image threat	.19	.07	.17	2.73	.01
Schuld	.09	.12	.07	.76	.45
Schaamte	.35	.11	.29	3.22	.00
Collective efficacy	.07	.15	.03	.48	.64

Note: $N = 144$, $R^2 = .50$

Doneergedrag. Via logistische regressie werd geprobeerd om passief en actief doneergedrag te verklaren. Passief doneergedrag kon verklaard worden door een model bevattend realistic threat, image threat, schuld, schaamte, collective efficacy, dependency- en autonomy-oriented helping ($\chi^2_{(5)} = 33.73$, Nagelkerke $R^2 = 0.28$, $p = .000$), maar alleen realistic threat ($B = -.81$, $SEB = 0.42$, $Wald_{(1)} = 3.72$, $p = .05$), image threat ($B = .56$, $SEB = 0.23$, $Wald_{(1)} = 5.82$, $p = .02$) en autonomy-oriented helping ($B = 0.68$, $SEB = 0.26$, $Wald_{(1)} = 6.80$, $p = .01$) konden passief doneergedrag statistisch significant verklaren. Minder realistic threat en meer image threat en autonomy-oriented helping leiden tot meer passief doneren. Actief doneergedrag kon

terwijl niet verklaard worden door een model bevattend realistic threat, image threat, schuld, schaamte, collective efficacy, dependency- en autonomy-oriented helping ($\chi^2_{(5)} = 5.43$, Nagelkerke $R^2 = 0.05$, $p = .61$).

4. Discussie

In huidig onderzoek werd de bereidheid tot helpen onderzocht onder het aspect van recategorisatie, met invloed van image en realistic threat, groepsschuld, schaamte en collective efficacy. Door middel van dit onderzoek werd geprobeerd te begrijpen hoe Europeanen, met name Duitsers en Nederlanders, tegen de recente vluchtelingencrisis aankijken terwijl de Europese Unie inmiddels in strijd is.

4.1. Bevindingen en aanbevelingen

Recategorisatie. De resultaten laten zien dat als er bij de respondenten een nationale identiteit saillant gemaakt werd, de Nederlandse respondenten zich meer Nederlands voelden dan de Duitsers zich Duits voelden. Als de Europese identiteit daarentegen saillant gemaakt werd voelden zich de Duitse respondenten eerder nationaal dan de Nederlandse groep zich nationaal voelde. Deze vaststelling zou met de pro-EU houding van Duitsers kunnen samenhangen terwijl Nederland eerder een EU-kritische houding heeft als het gaat om de vluchtelingensituatie. De recategorisatie was niet geslaagd zoals het eigenlijk bedoeld was. Om een recategorisatie te bewerkstelligen hadden we simpelweg een identificatievragenlijst gebruikt, waardoor een soort priming op een bepaalde identiteit (nationaal of Europees) bereikt moest worden, maar volgens Gaertner et al. (1993) betekent recategorisatie de herdefinitie van een groepscategorisatie op een manier waardoor intergroepsconflicten gereduceerd kunnen worden. Het simpele bewustmaken van een bepaalde identiteit in de vorm zoals wij het gedaan hebben blijkt niet voldoende om een groepscategorisatie te herdefiniëren. Voor vervolgonderzoek zouden we aanbevelen meer op basis van de contact hypothese van Allport (1954) te handelen, bijvoorbeeld door de proefpersonen uit verschillende groepen (zoals hier de Duitsers en Nederlanders) een gemeenschappelijke taak te laten maken of ze samen naar een oplossing voor een gemeenschappelijk probleem laten zoeken, het liefst bij een persoonlijk meeting achter één tafel. Contactsituaties zijn volgens Gaertner et al. (1993) noodzakelijk om intergroepsvooroordelen te verminderen en een wij-gevoel te creëren.

Realistic threat. De verwachting dat de Nederlandse respondenten een groter realistic threat zullen waarnemen dan Duitsers kon niet vervuld worden. Het feit dat Nederland een klein

land is en een vloed van vluchtelingen de competitie om schaarse middelen zal ontsteken en mensen om hun fysieke welzijn moeten vrezen en natuurlijk de verhouding van groepsgrootte bij Nederlanders vs. vluchtelingen leken allemaal valide argumenten te zijn. Een reden zou gewoon de tijd kunnen zijn, want het is al meer als een halve jaar geleden dat het thema “vluchtelingen” überhaupt opkwam en de spits van dit thema was ook al in zomer 2015. Het onderzoek werd afgenomen in november 2015 en de Nederlandse respondenten konden misschien al aan de situatie wennen, zodat vluchtelingen geen realistische threat meer bleken te zijn.

Image threat. Onze verwachting was dat Duitsers hoger scoren op image threat naar aanleiding van vluchtelingen, maar vonden we alleen een marginaal significant effect. Het zou kunnen komen door te weinig deelnemers of doordat het effect gewoon niet bestaat, hoewel de gemiddelden wel in de richting gaan om onze hypothese te bevestigen. In ieder geval moet de marginale significantie voorzichtig worden behandeld en een replicatie van dit onderzoek is nodig, omdat we wel de eerste voorzichtige aanwijzingen hebben gevonden dat het misschien wel het geval is. Het kan ook zijn dat de impact van het tekstfragment over historische schuld niet goed genoeg was. Onderzoek heeft aangetoond dat mensen die zich sterk met hun ingroep identificeren geneigd zijn tot veel negatiever reacties tegen ingroepsleden die het positief beeld van het groep ruineren (Branscombe, Wann, Noel & Coleman, 1993). Het tekstfragment over de historische schuld heeft dus waarschijnlijk geen sterke werking op de proefpersonen gehad, omdat de meeste ingroepsleden al voor hun misdaden bestraft of overleden zijn sindsdien. Verder aanbeveling voor vervolgonderzoek zou het opzetten van een tekstfragment zijn die wel op het Duitse verleden opbouwt, maar de tegenwoordige tijd toont en de proefpersonen laat zien dat er tegenwoordig nog steeds vele mensen met een rechte ideologie in Duitsland leven en veeleer een dreiging voor het groepsimago zullen zijn.

Een andere interessante punt is de bevinding dat hoe groter de image threat (hoewel maar marginaal significant) voor de Duitsers hoe groter de bereidheid tot autonomy-oriented hulp was. Dit spreekt Van Leeuwen's (2007) uitspraak tegen dat groepen die een image threat ervaren tot dependency-oriented helping geneigd zijn. Van Leeuwen (2007) liet zien dat als een groep een dreiging van haar sociale identiteit ervaart, ze dan tot intergroeps-hulpedrag geneigd is. Terwijl een bedreigde groepsidentiteit de hulp tegen een outgroep kan bevorderen, versterkt het tegelijkertijd het gevoel bij het bedreigde groep dat ze die hulp onder controle moet houden en dit gebeurt volgens Van Leeuwen door middel van dependency-oriented

helping. Deze bevinding komt niet overeen met onze resultaten en zou voor ons de meest logische reden ervoor het feit zijn dat we geen definitief significante image threat bij Duitsers konden vaststellen. Het was maar marginaal significant, een trend. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn dat Duitsers niet de intentie hebben om hun ingroepsidentiteit te redden of op te schonen, maar misschien willen ze een probleem oplossen en vertonen daarom eerder autonomy-oriented helping, zodat de hulpbehoevende zichzelf kan helpen. Met het saillant maken van de Europese identiteit voelden zich de Duitse proefpersonen nog nationaler en waren ze zich daarom misschien zo zeer bewust over de Europese identiteit, zodat er helemaal geen image threat met betrekking tot de eigenlijke Duitse nationaliteit meer bewust was. Een andere verklaring is zeker dat we slechts twee items in de onderzoeksvragenlijst hadden waarmee dependency-oriented helping werd gemeten. De items werden aan de hand van wetenschappelijke definities zelf verzonnen en lieten een gemiddeld goede correlatie zien. Voor vervolgonderzoek wordt aanbevolen om meer treffende items te creëren.

Schuld en schaamte. Dat de Duitse respondenten hoger op schuld en schaamte zullen scoren kon in ons onderzoek niet bevestigd worden. Een verrassing was de bevinding dat het type negatieve emotie die de Nederlandse respondenten voelden schuld was, terwijl Duitsers met name schaamte voelden. Leach en Cidam (2015) stelden dat schuld en schaamte similar kunnen leiden tot proactief gedrag als wangedrag reparabel is. Als we onze bevindingen bekijken dat Nederlanders wel schuld voelen, maar geen significant proactief gedrag (dependency- of autonomy-oriented helping) laten zien, kunnen we Leach en Cidam (2015) tegenspreken. Dat zou aan de hand van Leach en Cidam daardoor verklaard kunnen worden dat het wangedrag van de Nederlanders (de politionele acties in Indonesië) niet meer reparabel is. Onze bevindingen voor schaamte en soort van helpen waren dat schaamte significant is voor beide soorten helpen en Duitsers scoorden hoger op beide soorten helpen dan het Nederlandse groep. Deze resultaten betreffend kunnen we ervan uitgaan dat we met ons onderzoek de bevindingen uit onderzoek van Leach en Cidam (2015) wel kunnen bevestigen. Het Duitse groep voelde meer schaamte en liet meer hulp zien. Dat kan ook worden verklaard door Leachs en Cidams bevindingen dat schaamte zelfs zonder reparabel wangedrag tot meer helpen zal leiden of als het sociale imago reparabel is en wangedrag niet. Het sociale imago is reparabel bij Duitsers en Nederlanders, maar zouden we dit misschien in samenhang kunnen zien met de waargenomen image threat van het Duitse groep. Die was marginaal significant en hangt er misschien mee samen dat er theoretisch wel een imagodreiging (want sociaal imago toen geruïneerd) waargenomen werd, maar het sociale imago tegenwoordig wel reparabel is, wat dan leidt tot meer bereidheid tot hulp.

Collective efficacy. De recategorisatie naar de Europese identiteit in ons onderzoek is niet gelukt en kunnen we dus niet verwachten dat er een gevoel van collective efficacy kan ontstaan, omdat er waarschijnlijk simpelweg geen gevoel van een gemeenschappelijke identiteit is ontstaan. Wat dat betreft zouden we voor vervolgonderzoek nogmaals aanbevelen om de gemeenschappelijke identiteit op een eerder praktische manier uit te lokken. Ons priming door middel van een identificatievragenlijst blijkt geen effect in de gewenste richting te hebben. Echter, Ufkes, Calcagno, Glasford, en Dovidio (2016) lieten zien dat het scheppen van een sterke ingroepsidentiteit de motivatie tot collective efficacy juist zal afzwakken. We hebben helaas geen bewijs voor een sterke ingroepsidentiteit tussen Duitse en Nederlandse respondenten gevonden en kunnen daarom niet over een mogelijke samenhang met collective efficacy spreken. Voor vervolgonderzoek zouden we nog een groter aantal items voor collective efficacy aanbevelen.

4.2. Aanvulling

Er werd ook gekeken naar in hoeverre mensen bereid waren om voor vluchtelingen te doneren. Er werd verschil gemaakt tussen passief doneren, dus doneren via de onderzoeker, of actief te doneren. Hoe hoger de respondenten op realistic threat, image threat en autonomy-oriented helping scoorden hoe meer waren ze geneigd om passief te doneren. Actief doneren kon met behulp van de gebruikte variabelen niet worden voorspeld.

Doneergedrag was niet onderdeel van ons onderzoek en krijgt daarom een apart kopje. Het kwam tot deze metingen doordat we de proefpersonen in ons onderzoek niet konden betalen voor hun deelname, maar in ruil voor deelname werd door de onderzoekers aangeboden om naar een vluchtelingen hulp te doneren. De proefpersonen mochten natuurlijk zelf bepalen of ze dat willen of niet. Om te kijken in hoeverre de respondenten geneigd waren tot zelf doneren (dus actief doneren) werd hen de mogelijkheid gegeven om daadwerkelijk te doneren naar de vluchtelingen hulp. Ze mochten ook het bedrag zelf kiezen die ging van 0 tot 5€. Actief doneren was maar niet verplicht en kon sowieso niet worden bewezen. Er bestond wel een idee over het contacteren van de vluchtelingen hulporganisatie en te laten weten over donaties tijdens de afname van het onderzoek, maar gaat het natuurlijk tegen de gegevensbescherming en er zouden ook andere vrijwilligers kunnen doneren, zodat we het niet gewoon op ons onderzoek terug zouden kunnen voeren. Kortom, er kon niet worden nagegaan of er actief gedoneerd werd of niet en zou die variabele ook uit dit onderzoek verwijderd kunnen worden. Het invloed van realistic threat, image threat en autonomy-

oriented helping op doneergedrag zou echter in vervolgonderzoek nog nader onderzocht kunnen worden.

4.3. Tot slot

Het zou interessant kunnen worden als dit onderzoek nog verder aanvulling zou krijgen. Variabelen zoals collective effort zouden nader informatie kunnen geven over het gevoel van collective efficacy. Ook moeten in vervolgonderzoek meer emoties gebruikt worden om te ervaren welke emotie er werkelijk een sterke rol speelt betreffend de houding ten opzichte van vluchtelingen. Woede of angst zouden dergelijke kunnen zijn.

Een beperking van dit onderzoek is over het algemeen zeker de tijd. De respondenten ofwel alle Europeanen konden aan de vluchtelingensituatie wennen. Het zou goed zijn geweest dit onderzoek tussen april en mei 2015 te hebben gemaakt, aangezien het op die tijdstip een verser thema was. Ons onderzoek werd pas in november uitgevoerd, waar al veel afkeur vertoond en sluitingen van grenzen door Europese landen uitgevoerd werden, mensen zich daardoor misschien veiliger voelden en nu bijvoorbeeld niet meer hoog op realistic threat scoren. Een andere beperking is het feit dat we in totaal 260 proefpersonen hadden waarvan er maar 145 data bruikbaar waren. Een groter aantal proefpersonen was via online-survey in korte tijd niet mogelijk, maar is voor vervolgonderzoek steeds aan te raden.

Sommige deelnemers hadden na het onderzoek opgemerkt dat ze na het eerste deel van het onderzoek, de nationale identificatie, al een heel onaangenaam gevoel hadden. Redenen werden daarbij maar niet van allen genoemd. Een deelnemer zei dat hij op de identiteit-schaal nooit de hoogste score heeft aangegeven, omdat hij gewoon bang was aan te geven “te Duits” te zijn. Ons interpretatie daarvan was dat hij een onaangenaam gevoel had en niet als fan van nationaalsocialisme wilde gezien worden. Hoewel alle deelnemers de garantie in het informed consent kregen dat hun data anoniem worden verwerkt, lijkt het erop dat voor sommigen deze vragen misschien te extreem waren. De indruk van de eerste vragen zou gebleven kunnen zijn en zou de navolgende antwoorden op vragen beïnvloed kunnen hebben. Dat zou ook kunnen verklaren waarom er sommige van de 260 deelnemers na de eerste vragen gestopt zijn. Wellicht zou er in vervolgonderzoek nog een soort waarschuwing kunnen staan voor een dergelijke vragenlijst, waarin staat dat er geen dergelijke intenties moeten worden geïnterpreteerd en dat een dergelijke idee zeker niet de bedoeling is.

Een krachtpunt van dit onderzoek is dat het gaat over een nog steeds actueel thema en dat geprobeerd wordt aan de hand van interessante theorieën, zoals de

intergroepsemotietheorie en de appraisals theory of emotions, het gedrag van mensen te verklaren hoewel het ook niet altijd gelukt is. We hebben een voorzichtige aanwijzing dat Duitsers wel een verhoogde mate van image threat zouden kunnen waarnemen en hebben gezien dat Nederlanders met name op schuld en Duitsers met name op schaamte scoorden na het oproepen van schuld- en schaamtegevoelens in onze tekstfragmenten. Ook dat schaamte tot zowel dependency- als autonomy-oriented helping leidt was interessant te zien. En ondanks we geen recategorisatie naar de Europese identiteit hebben bereikt, hebben we wel een sterker identificatie met de eigen nationaliteit bij de respondenten gezien, waardoor Duitsers wellicht meer op de soorten helping scoorden en Nederlanders juist niet. Maar zoals we weten moeten dergelijke onderzoeken gerepliceerd worden, zodat we al gauw misschien van bewezen feiten kunnen spreken?

Literatuurlijst

- Allport, G.W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley.
- Arnold, M. B. (1960). *Emotion and personality: Vol. 1. Psychological aspects*. New York: Columbia University Press.
- Bandura, A. (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. *Self-efficacy in changing societies*, 15, 334.
- Bandura, A., Freeman, W. H., & Lightsey, R. (1999). Self-efficacy: The exercise of control. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 13(2), 158-166.
- Bizman, A., & Yinon, Y. (2001). Intergroup and interpersonal threats as determinants of prejudice: The moderating role of in-group identification. *Basic and Applied Social Psychology*, 23, 191 – 196.
- Branscombe, N. R., Wann, D. L., Noel, J. G., & Coleman, J. (1993). In-group or out-group extremity: Importance of the threatened social identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19(4), 381-388.
- Brown, R., González, R., Zagefka, H., Manzi, J., & Čehajić, S. (2008). Nuestra culpa: collective guilt and shame as predictors of reparation for historical wrongdoing. *Journal of personality and social psychology*, 94(1), 75.
- Dixon, J., Tropp, L. R., Durrheim, K., & Tredoux, C. (2010). “Let Them Eat Harmony” Prejudice-Reduction Strategies and Attitudes of Historically Disadvantaged Groups. *Current Directions in Psychological Science*, 19(2), 76-80.
- Dohr, K., (29 augustus 2015). *Tagesschau*. Berlin: ARD Tagesschau Nachrichten.
- Frijda, N. H. (1987). Emotion, cognitive structure, and action tendency. *Cognition and emotion*, 1(2), 115-143.
- Frijda, N. H., Kuipers, P., & Ter Schure, E. (1989). Relations among emotion, appraisal, and emotional action readiness. *Journal of personality and social psychology*, 57(2), 212.

- Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Anastasio, P. A., Bachman, B. A., & Rust, M. C. (1993). The common ingroup identity model: Recategorization and the reduction of intergroup bias. *European review of social psychology*, 4(1), 1-26.
- Islam, M. R., & Jahjah, M. (2001). Predictors of young Australians' attitudes toward Aboriginals, Asian and Arabs. *Social Behavior and Personality*, 29, 569 – 580.
- Iyer, A., Schmader, T., & Lickel, B. (2007). Why individuals protest the perceived transgressions of their country: The role of anger, shame, and guilt. *Personality and Social Psychology Bulletin*.
- Jackson, L. M., & Esses, V. M. (2000). Effects of perceived economic competition on people's willingness to help empower immigrants. *Group Processes & Intergroup Relations*, 3(4), 419-435.
- Johns, M., Schmader, T., & Lickel, B. (2005). Ashamed to be an American? The role of identification in predicting vicarious shame for anti-Arab prejudice after 9–11. *Self and Identity*, 4(4), 331-348.
- Leach, C. W., & Cidam, A. (2015). When is shame linked to constructive approach orientation? A meta-analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Leach, C. W., van Zomeren, M., Zebel, S., Vliek, M. L. W., Pennekamp, S. F., Doosje, B., Ouwerkerk, J. W. & Spears, R. (2008). Group-level self-definition and self-investment: a hierarchical (multicomponent) model of in-group identification. *Journal of personality and social psychology*, 95(1), 144.
- Lickel, B., Schmader, T., Curtis, M., Scarnier, M., & Ames, D. R. (2005). Vicarious shame and guilt. *Group Processes & Intergroup Relations*, 8(2), 145-157.
- Mackie D. M., Maitner A. T., & Smith E. R. (2009). *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination*. New York: Taylor & Francis Group, LLC.
- Mandler, G. (1975). Consciousness: Respectable, useful, and probably necessary.

- Nadler, A. (1997). Autonomous and dependent help seeking: Personality characteristics and the seeking of help. *Handbook of personality and social support*, 258-302.
- Nadler, A. (2002). Inter-group helping relations as power relations: maintaining or challenging social dominance between groups through helping. *Journal of Social Issues*, 58(3), 487-502.
- Ostrom, T. M. (1969). The relationship between the affective, behavioral, and cognitive components of attitude. *Journal of Experimental Social Psychology*, 5(1), 12-30.
- Quillian, L. (1995). Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe. *American sociological review*, 586-611.
- Ray, D. G., Mackie, D. M., Rydell, R. J., & Smith, E. R. (2008). Changing categorization of self can change emotions about outgroups. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44(4), 1210-1213.
- Roseman, I. J. (1984). Cognitive determinants of emotions: A structural theory, a cura di Shaver P. *Review of personality and social psychology*, 5.
- Roseman, I. J. & Smith, C. A. (2001). Appraisal theory: Overview, assumptions, varieties, controversies.
- Scherer, K. R. (1988). Criteria for emotion-antecedent appraisal: A review. In *Cognitive perspectives on emotion and motivation* (pp. 89-126). Springer Netherlands.
- Scherer, K. R. (1999). Appraisal theory. *Handbook of cognition and emotion*, 637-663.
- Schwarzwald, J., & Tur-Kaspa, M. (1997). Perceived threat and social dominance as determinants of prejudice towards Russian and Ethiopian immigrants in Israel. *Megamont*, 38, 504 – 527.
- Schweitzer, R., Perkoulidis, S., Krome, S., Ludlow, C., & Ryan, M. (2005). Attitudes towards refugees: The dark side of prejudice in Australia. *Australian Journal of Psychology*, 57(3), 170-179.

- Sherif, M. (1966). *Group conflict and co-operation: Their social psychology*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Smith, C. A., & Ellsworth, P. C. (1985). Patterns of cognitive appraisal in emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, *48*, 813–838.
- Smith, E. R. (1993). Social identity and social emotions: Toward new conceptualizations of prejudice. In D. M. Mackie & D. L. Hamilton (Eds.), *Affect, cognition, and stereotyping: Interactive processes in group perception* (pp. 297–315). San Diego, CA: Academic Press.
- Smith, R. H., Webster, J. M., Parrott, W. G., & Eyre, H. L. (2002). The role of public exposure in moral and nonmoral shame and guilt. *Journal of Personality and Social Psychology*, *83*, 138–159.
- Stephan, W. G., Ageyev, V. S., Coates-Shrider, L., Stephan, C. W., & Abalakina, M. (1994). On the relationship between stereotypes and prejudice: An international study. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *20*, 277 – 284.
- Stephan, W. G., & Stephan, C. (1993). Cognition and affect in stereotyping: Parallel interactive networks. In D. M. Mackie, & D. L. Hamilton (Eds.), *Affect, cognition and stereotyping: Interactive processes in group perception* (pp. 111 – 136). Orlando, FL: Academic Press.
- Stephan, W. G., & Stephan, C. (1996). Predicting prejudice. *International Journal of Intercultural Relations*, *20*, 1 – 12.
- Stephan, W. G., Ybarra, O., & Bachman, G. (1999). Prejudice towards immigrants. *Journal of Applied Social Psychology*, *29*, 2221 – 2237.
- Tangney, J. P. (1995). Shame and guilt in interpersonal relationships. In J. Tangney & K. W. Fischer (Eds.), *Self-conscious emotions: The psychology of shame, guilt, embarrassment, and pride* (pp. 114–139). New York: Guilford Press.
- Tangney, J. P., Miller, R. S., Flicker, L., & Barlow, D. B. (1996). Are shame, guilt, and embarrassment distinct emotions? *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*, 1256–1269.

- Ufkes, E. G., Calcagno, J., Glasford, D. E., & Dovidio, J. F. (2016). Understanding how common ingroup identity undermines collective action among disadvantaged-group members. *Journal of experimental social psychology, 63*, 26-35.
- Van Leeuwen, E. (2007). Restoring identity through outgroup helping: Beliefs about international aid in response to the December 2004 tsunami. *European journal of social psychology, 37*(4), 661-671.
- Van Leeuwen, E., & Mashuri, A. (2013). Intergroup helping in response to separatism. *Personality and Social Psychology Bulletin, 0146167213499613*.
- Van Leeuwen, E., & Täuber, S. (2011). Demonstrating knowledge: The effects of group status on outgroup helping. *Journal of Experimental Social Psychology, 47*(1), 147-156.
- Van Leeuwen, E., Täuber, S., & Sassenberg, K. (2010). Knocking on the outgroup's door: The instrumental gains and psychological costs of seeking outgroup help. *Manuscript submitted for publication*.
- Van Zomeren, M., Spears, R., Fischer, A. H., & Leach, C. W. (2004). Put your money where your mouth is! Explaining collective action tendencies through group-based anger and group efficacy. *Journal of personality and social psychology, 87*(5), 649.

Bijlagen

Duitse schuld- en schaamtemanipulatie

Die Novemberpogrome 1938 – bezogen auf die Nacht vom 9. auf den 10. November 1938 auch (Reichs-)Kristallnacht oder Reichspogromnacht genannt – waren vom nationalsozialistischen Regime organisierte und gelenkte Gewaltmaßnahmen gegen Juden im gesamten Deutschen Reich. Dabei wurden vom 7. bis 13. November 1938 etwa 400 Menschen ermordet oder in den Suizid getrieben. Über 1.400 Synagogen, Betstuben und sonstige Versammlungsräume sowie tausende Geschäfte, Wohnungen und jüdische Friedhöfe wurden zerstört. Ab dem 10. November wurden ungefähr 30.000 Juden in Konzentrationslagern inhaftiert, von denen Hunderte ermordet wurden oder an den Haftfolgen starben. Die Pogrome markieren den Übergang von der Diskriminierung der deutschen Juden seit 1933 zur systematischen Verfolgung, die knapp drei Jahre später in den Holocaust mündete.

Nederlandse schuld- en schaamtemanipulatie

Het bloedbad van Rawagede vond plaats op 9 december 1947 in het dorp Rawagede. Op die dag is bijna de gehele mannelijke bevolking, 431 mannen, vermoord door Nederlandse militairen die in het dorp op zoek waren naar een onafhankelijkheidsstrijder. Aan het hoofd van de operatie stond majoor Fons Wijnen. In 1947 is besloten om de daders van deze oorlogsmisdaad niet te vervolgen, ondanks de aanbeveling van generaal Spoor aan procureur-generaal Mr. H. A. Felderhof om de verantwoordelijke majoor te vervolgen. In de jaren 1946-1949 was Indonesië het toneel van een militaire confrontatie tussen Nederland en de in 1945 uitgeroepen Republiek Indonesië. Afgezien van twee kortdurende Nederlandse offensieven (de zogenaamde politionele acties) had die confrontatie meestentijds het karakter van een guerrilla-oorlog. De inzet van het conflict was de onafhankelijkheid van Indonesië, dat tot aan de Japanse bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog, een Nederlandse kolonie was geweest. Volgens de Nederlandse Excessennota, uit 1969, werden ‘ongeveer 20’ mensen geëxecuteerd. Volgens de Stichting Comité Nederlandse Ereschulden ging het om 431 mensen. Een onderzoekscommissie van de Verenigde Naties oordeelde op 12 januari 1948 dat het militaire optreden opzettelijk en meedogenloos was. Tegenwoordig beschrijven Nederlandse experts die “politionele acties” en de vele slachtoffers als een overbodige daad.

Schaal voor dependency-oriented helping

Duits:

1. Ich fühle mich als Deutscher besser, wenn ich Flüchtlingen helfe
2. Ich finde es wichtig Flüchtlingen zu helfen, weil sie nichts haben (verwijderd)
3. Deutschland muss den Flüchtlingen helfen, damit die Welt sieht, dass wir etwas tun

Nederlands:

1. Ik voel me als Nederlander beter als ik vluchtelingen kan helpen
2. Ik vindt het belangrijk om vluchtelingen te hebben, omdat ze niets hebben (verwijderd)
3. Nederland moet de vluchtelingen helpen, zodat de wereld ziet dat we wel iets doen

Schaal voor autonomy-oriented helping

Duits:

1. Flüchtlinge sollten feste Arbeit bekommen
2. Flüchtlinge sollten feste Unterkünfte bekommen
3. Flüchtlingen sollte so geholfen werden, dass sie sich selbst helfen können

Nederlands:

1. Vluchtelingen moeten een vaste baan krijgen
2. Vluchtelingen moeten permanent onderdak krijgen
3. Vluchtelingen moet op een manier geholpen worden, zodat ze zich zelf kunnen helpen

Correlatietabel Duitsers

	Mean	SD	1	2	3	4	5	6	7
1 Realistic threat	3.11	0.48	1	.03	-.17	-.13	-.06	-.18	-.16
				.77	.11	.21	.59	.07	.12
2 Image threat	3.00	0.90		1	.04	.08	-.04	-.06	.20*
					.69	.47	.71	.58	.05
3 Schuld	2.10	0.73			1	.66**	.24*	.30**	.28**
						.00	.02	.00	.01
4 Schaamte	2.52	0.77				1	.26**	.33**	.37**
							.01	.00	.00
5 Collective Efficacy	3.12	0.40					1	.23*	.18
								.02	.07
6 Dependency-oriented helping	3.35	0.92						1	.38**
									.00
7 Autonomy-oriented helping	4.31	0.74							1

N = 96

*.Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlatietabel Nederlanders

	Mean	SD	1	2	3	4	5	6	7
1 Realistic threat	3.17	0.44	1	.00	.13	.03	.03	.05	.39**
				.98	.38	.85	.83	.73	.01
2 Image threat	2.70	0.82		1	.37**	.44**	.14	.35*	.45**
					.01	.00	.35	.01	.00
3 Schuld	2.37	0.73			1	.84**	.08	.54**	.51**
						.00	.60	.00	.00
4 Schaamte	2.34	0.91				1	.07	.52**	.59**
							.63	.00	.00
5 Collective Efficacy	3.23	0.46					1	-.02	.02
								.88	.87
6 Dependency-oriented helping	2.98	1.02						1	.57**
									.00
7 Autonomy-oriented helping	3.16	0.92							1

N = 49

*.Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).